

Київський національний університет будівництва і архітектури

Кафедра охорони праці та навколишнього середовища

Рекомендації щодо викладання безпекових дисциплін в КНУБА

Навчання з питань охорони праці у ЗВО – забезпечення державного принципу збереження найважливішої цінності для держави, - збереження життя її громадян, підтримка їх здоров'я та працездатності, створення належних умов праці та формування трудового потенціалу з компетенціями, що враховують перетворення на ринку праці, зміни у засобах й способах виробництва, здатного виконувати професійні завдання спираючись на принципи власної і колективної безпеки.

Питання навчання здобувачів щодо особистої та колективної безпеки покладені державою під час освітнього процесу на МОН та мають бути реалізовані у межах освітнього процесу.

Введення безпекових дисциплін до обов'язкової освітньої складової є безумовною перевагою університету на шляху до впровадження принципів соціальної відповідальності й передумовою до реалізації принципів, покладених у Статут, Концепцію стратегічного розвитку та Місію КНУБА.

Наряду з цим, КНУБА втілює проект «Еко-університет», п.4.3 та 4.13 якого свідчать про зацікавленість університету у втіленні принципів сталого розвитку у освітній процес через розвиток та підтримку його екологізації.

Цю державницьку позицію відтворено у наступних нормативних документах:

1. Закон України «Про охорону праці» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>).

Стаття 18 зазначеного закону унормовує питання, що стосуються навчання з питань охорони праці й містить такі положення: «вивчення основ охорони праці, а також підготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів з охорони праці з урахуванням особливостей виробництва відповідних об'єктів економіки забезпечуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, в усіх навчальних закладах за програмами, погодженими із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці».

2. «Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0806-06#Text>), затверджено наказом МОН України № 304 від 18.04.2006 р. (у редакції від 30.01.2018 р.).

Це Положення встановлює порядок навчання та перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності працівників закладів освіти, установ, організацій та підприємств, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України (далі - установи та заклади освіти), а також навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності (охорона здоров'я, пожежна, радіаційна безпека,

безпека дорожнього руху, цивільний захист, попередження побутового травматизму тощо) учнів, студентів, курсантів, слухачів, аспірантів закладів освіти (далі - здобувачі освіти).

3. «Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», затверджений Постановою КМУ від 26 червня 2013 року №444 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#Text>).

За яким: «підготовка студентів вищих навчальних закладів до дій у надзвичайних ситуаціях здійснюється за нормативними навчальними дисциплінами “Безпека життєдіяльності” та “Цивільний захист”, які відповідно передбачають:

- формування у студентів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, знань, умінь та навичок щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил;

- формування у студентів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, умінь з превентивного і аварійного планування та управління заходами цивільного захисту.»

4. «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці» (НПАОП 0.00-4.12-05), затверджене Наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці № 15 від 26.01.2005 р. (зі змінами від 14.04.2017 р.) (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05?find=1&text=%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%87#w1_1).

У відповідності до якого: «вивчення навчальних дисциплін «основи охорони праці» та «охорона праці в галузі» у вищих навчальних закладах проводиться за типовими навчальними планами і програмами з цих навчальних дисциплін, які затверджуються МОН за погодженням із Держпраці.

Вивчення нормативних дисциплін з охорони праці в усіх вищих навчальних закладах здійснюється відповідно до стандартів вищої освіти, затверджених в установленому законодавством порядку».

5. «Кодекс цивільного захисту України» (Відомості Верховної Ради, 2013, № 34-35, ст.458 (зі змінами від 01.01.2020 р.) (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>).

Стаття 41. Формування культури безпеки життєдіяльності населення. Навчання учнів, студентів та дітей дошкільного віку:

п. 1. Культура безпеки життєдіяльності населення – це сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки.

п. 2. Популяризація культури безпеки життєдіяльності серед дітей та молоді організовується і здійснюється ЦО виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту (МВС), спільно з МОН.

п. 3. Навчання учнів, студентів та дітей дошкільного віку діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки є обов'язковим і здійснюється під час навчально-виховного процесу.

Враховуючи положення Наказу МОН № 584 від 30.04.20 «Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти» для освітнього ступеня «бакалавр» МОН встановлює дві обов'язкові компетентності, що формують культуру безпеки та реалізуються за рахунок вивчення безпекових дисциплін:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Інші загальні компетентності можуть бути обрані з переліка, або доповнені розробниками стандартів, але, слід звернути увагу на те, що 22 з 31 загальної компетенції можуть бути забезпечені дисциплінами безпекового спрямування («безпека життєдіяльності», «основи охорони праці», «охорона праці в галузі» - позначено напівжирним підкресленим шрифтом):

1. **Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.**
2. **Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.**
3. Здатність планувати та управляти часом.
4. **Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.**
5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
6. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
7. **Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.**
8. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.
9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
10. **Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.**
11. **Здатність бути критичним і самокритичним.**
12. **Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.**
13. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
14. **Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.**
15. **Здатність приймати обґрунтовані рішення.**
16. **Здатність працювати в команді.**
17. **Здатність до міжособистісної взаємодії.**
18. **Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.**
19. **Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).**
20. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
21. **Здатність працювати в міжнародному контексті.**
22. Здатність працювати автономно.

23. Здатність розробляти проекти та управляти ними.
24. Здатність здійснювати безпечну діяльність.
25. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.
26. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
27. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
28. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
29. Прагнення до збереження навколишнього середовища.
30. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
31. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

Враховуючи наведене, вважаємо доведеним виділення 3,75 % обсягу навчального навантаження на освітньому рівні «бакалавр» (9 з 240 кредитів ЄКТС) та 6,7 % - на освітньому рівні «магістр» (6 з 90 кредитів ЄКТС) для забезпечення формування культури безпеки у майбутніх фахівців будівельної галузі, особливо враховуючи її ризикогенність як для суспільної так й для особистої безпеки працівників.

Рекомендації щодо викладання безпекових дисциплін у ЗВО для спрощення їх представлення зведено в таблиці, які містять обсяг навчального навантаження (загальний й аудиторний), вимоги до семестрової приналежності та перелік компетентностей, що забезпечується освітньою компонентою (Таблиці 1,2).

**Завідувач кафедри
охорони праці та навколишнього
середовища КНУБА
д.т.н., професор**

О.С. Волошкіна

**Голова НМКС «Цивільна безпека»
к.т.н., доцент, професор кафедри охорони
праці та навколишнього середовища КНУБА**

О.М. Гунченко

Таблиця 1

Перелік загальних (обов'язкових) освітніх компонент безпекового спрямування, що реалізуються на кафедрі охорони праці та навколишнього середовища КНУБА

Обов'язкові компоненти освітніх програм				
Назва дисципліни (освітньої компоненти в ОНП)	Семестр навчання	Обсяг, кредитів/ аудиторних годин	Форма підсумкового контролю	Освітній рівень
Технічні спеціальності				
Безпека життєдіяльності (БЖД)	2, 3, 4	3/30 (18 – лекції; 12 – пр. зан.)	залік	бакалавр
Основи екологія (ЕК)	2, 3, 4	3/30 (18 – лекції; 12 – пр. зан.)	залік	бакалавр
Основи охорони праці (ООП)	7, 8	3/30 (18 – лекції; 4 – пр. зан.; 8 – лаб. раб.)	екзамен	бакалавр
Охорона праці в галузі	1, 2	3/30 (18 – лекції; 12 – пр. зан.)	екзамен	магістр
Цивільний захист	1, 2	3/30 (18 – лекції; 10 – пр. зан.; 2 – лаб. раб.)	залік	магістр
Інші спеціальності				
Безпека життєдіяльності та екологія (БЖД та ЕК)	2, 3, 4	4/48 (28 – лекції; 20 – пр. зан.)	залік	бакалавр
Основи охорони праці (ООП)	7, 8	3/30 (18 – лекції; 4 – пр. зан.; 8 – лаб. раб.)	екзамен	бакалавр
Охорона праці в галузі	1, 2	3/30 (18 – лекції; 12 – пр. зан.)	екзамен	магістр
Цивільний захист	1, 2	3/30 (18 – лекції; 10 – пр. зан.; 2 – лаб. раб.)	залік	магістр

Перелік компетентностей, що формуються при викладанні безпекових дисциплін

№	Назва дисципліни (якщо дисципліна входить як обов'язкова компонента до освітньої програми спеціальності – вказати назву освітньої програми)	Семестр	Обсяг в кредитах ЄКТС / аудиторних годин	Компетентності або програмні результати від вивчення дисципліни (скорочено, не більше 8-10 рядків), посилання на сторінку дисципліни на освітньому сайті КНУБА
Освітній рівень «Бакалавр»				
1.	Безпека життєдіяльності (БЖД), є обов'язковою з формою підсумкового контролю «залік»	2, або 3, або 4	3/30 (18 – лекції; 12 – пр. зан.)	<p>ЗК.01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК.02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК.03. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК.04. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.</p> <p>ЗК.05. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК.06. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК.07. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК.08. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК.09. Здатність здійснювати безпечну діяльність.</p> <p>ЗК.10. Прагнення до збереження навколишнього середовища.</p>

2.	Основи екології з формою підсумкового контролю «залік»	2, або 3, або 4	3,0/30 (14 – лекції; 10 – пр. зан.; 6 – лаб. раб.)	<p>ЗК.01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;</p> <p>ЗК.02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК.03. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК.04. Прагнення до збереження навколишнього середовища.</p> <p>ЗК.05. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.</p>
3.	Основи охорони праці (ООП), є обов'язковою з формою підсумкового контролю «екзамен»	7, або 8	3/30 (18 – лекції; 4 – пр. зан.; 8 – лаб. раб.)	<p>ЗК.01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;</p> <p>ЗК.02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК.03. Здатність працювати в міжнародному контексті.</p> <p>ЗК.04. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.</p> <p>ЗК.05. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК.06. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК.07. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p>

				<p>ЗК.08. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК.09. Здатність здійснювати безпечну діяльність.</p> <p>ЗК.10. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.</p>
Освітній рівень «Магістр»				
1.	Охорона праці в галузі (ОПГ), є обов'язковою з формою підсумкового контролю «екзамен»	1, або 2	3/30 (18 – лекції; 12 – пр. зан.)	<p>ЗК.01. Знання та розуміння предметної області і професійної діяльності та здатність бути критичним і самокритичним</p> <p>ЗК.02. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення через пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел (здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу).</p> <p>ЗК.03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації шляхом творчого застосування наявних та згенерованих нових ідей. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК.04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) для донесення до фахівців і нефахівців інформації та власного досвіду в галузі професійної діяльності.</p> <p>ЗК.05. Здатність діяти соціально відповідально, на основі етичних міркувань, дотримуючись засад професійної етики та усвідомлюючи рівні можливості учасників виробничого процесу, а також гендерні проблеми.</p> <p>ЗК.06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.</p> <p>ЗК.07. Здатність працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії.</p> <p>ЗК.08. Здатність працювати автономно, безпечно і відповідально.</p> <p>ЗК.09. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями з метою підвищення професійного рівня та розширення світогляду.</p> <p>ЗК.010. Здатність здійснювати безпечну діяльність.</p> <p>ЗК.011. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.</p>

2.	Цивільний захист (ЦЗ), є обов'язковою з формою підсумкового контролю «залік»	1, або 2	3/30 (18 – лекції; 10 – пр. зан.; 2 – лаб. раб.)	<p>ЗК.01. Знання та розуміння предметної області і професійної діяльності та здатність бути критичним і самокритичним</p> <p>ЗК.02. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення через пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел (здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу).</p> <p>ЗК.03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації шляхом творчого застосування наявних та згенерованих нових ідей. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК.04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) для донесення до фахівців і нефахівців інформації та власного досвіду в галузі професійної діяльності.</p> <p>ЗК.05. Здатність діяти соціально відповідально, на основі етичних міркувань, дотримуючись засад професійної етики та усвідомлюючи рівні можливості учасників виробничого процесу, а також гендерні проблеми.</p> <p>ЗК.06. Здатність працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії.</p> <p>ЗК.07. Здатність працювати автономно, безпечно і відповідально.</p> <p>ЗК.08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями з метою підвищення професійного рівня та розширення світогляду.</p> <p>ЗК.09. Здатність здійснювати безпечну діяльність.</p> <p>ЗК.010. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.</p>
----	--	----------	---	---